

Tien boekdelen *Taal en Sociale Integratie*, V.U.B.-Uitgaven, Centrum voor Interdisciplinair Onderzoek naar de Brusselse Taaltoestanden.

Onder leiding van Prof. Els Witte werkt sinds meer dan een decennium aan de V.U.B. een centrum dat de Brusselse taaltoestanden onderzoekt vanuit de linguïstiek, de demografie, de sociologie en politicologie, en ook in belangrijke mate vanuit de geschiedenis. In de indrukwekkende reeks van tien stevige boeken die het centrum heeft gepubliceerd van 1978 tot 1988, zijn heel wat historische studies te vinden.

Als deel 9 verscheen in 1988 *Taalmuur: sociale muur?*, de doctoraatsverhandeling van Machteld De Metsenaere. Het betreft een exhaustief onderzoek van de officiële volks- en talentelling die in 1842 te Brussel werd doorgevoerd onder de leiding van Adolphe Quételet, als voorbereiding op de algemene volkstelling vna 1846. De tellingsgegevens werden per straat gegroepeerd. Voor 2310 steekproefgezinnen, die 11 000 personen vertegenwoordigden, werden sociale en demografische bronnen gedepouilleerd. Zo kon met nauwkeurigheid worden bevestigd wat de Franstalige Brusselse historica Eliane Gubin al had geschreven in het eerste deel van *Taal en Sociale Integratie*: taalgebruik en klassegrenzen vielen in Brussel in grote mate samen, maar niet volledig. Onder de geboren Brusselaars waren er veel armen en veel Nederlandstaligen, maar er kwamen ook arme straten en stegen voor met weinig Nederlandstaligen, die namelijk bewoond werden door arbeiders geboren in Brussel en in Waals-Brabant. Immigranten gingen immers veelal bij familie- of dorpsgenoten wonen. Ook waren er straten met welgestelde handelaars, op en rond de Grote Markt, waaronder veel Nederlandstaligen. Gefortuneerde buitenlanders woonden vooral in de Hofwijk en rond de Munt. Van de in de hoofdstad ingeweken arbeiders was 59 % in Nederlandstalig gebied geboren, van de ingeweken burgers slechts 46 %. Bij de intelligentsia was zowel de verfransing het sterkst als ook de inwijking uit Franstalig gebied.

In dezelfde lijn als van dit onderzoek waren al eerder een aantal artikels verschenen in *Taal en Sociale Integratie*. Zo een stuk van De Metsenaere zelf over migraties in Sint-Joost-ten-Node in 1846-1856 en een *Taalkaart van België (1846-1866-1880)*, namelijk een ordening van de gegevens der talentellingen van die jaren (delen 1 en 2). In deel 2 ook een taal-demografisch onderzoek over Anderlecht 1850-1914 door D. Deserrano. In deel 8 een kritiek op de talentelling van 1920 door L. Sieben. In deel 4 hadden R. Bruyninckx en De Metsenaere *De rekrutering van de Brusselse bevolking op basis van de telling van het jaar XI* onderzocht en vastgesteld, dat er een belangrijke inwijking uit Waals-Brabant en Henegouwen voorkwam. P. van den Eeckhout bestudeerde er *De rekrutering van de Brusselse armenbevolking in relatie met de afstotingsmechanismen in het gebied van herkomst*; ze vond een gestegen inwijking uit Oost-Vlaanderen in 1852 tegenover 1833, als gevolg van de economische crisis.

Recente migratiepatronen en demografische ontwikkelingen in het algemeen binnen de huidige Brusselse agglomeratie komen aan bod in verscheidene delen.

Sociologische studies over de actuele taaltoestanden nemen uiteraard een belangrijke plaats in de reeks in. We vermelden deel 5, waarin F. Louckx de taalaanvaardings- en taalontwikkelingsprocessen in de meertalige Brusselse situatie bekeek vanuit de sociologische literatuur over etnische en raciale verhoudingen, literatuur die meestal assimilatie als norm stelt. In deel 10, het jongste van de reeks, heeft Sabine Parmentier *De opbouw van een Nederlandstalig sociaal-cultureel netwerk te Brussel (1960-1986)* beschreven in opdracht van de Stichting Willem de Zwijger. Op de vooravond van het verdwijnen van de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse agglomeratie — die immers wordt opgeslorpt bij de inrichting van het Brusselse hoofdstedelijk gewest — kan dit werk ook gelden als een overzicht van wat de N.C.C. sinds haar oprichting in 1970 heeft gepresteerd. Dat is heel wat. Hetgeen de auteur vooral interesseert is „het machtsmonopolie” van de C.V.P. in de N.C.C. In haar „beschrijvende analyse van het Nederlandstalig verenigingsleven te Brussel” beperkt ze zich, behalve voor „de drie fondsen”, tot specifiek-Brusselse verenigingen, „ondanks het feit dat bepaalde van die nationaal gestructureerde organisaties via hun lokale inplantingen wel degelijk op een massabasis kunnen steunen — denken we bijv. aan de Katholieke Arbeiders Vrouwen (K.A.V.) — en als zodanig in essentiële mate hebben bijgedragen tot de gemeenschapsintegratie”. Om die reden wordt er ook niet ingegaan op „het jeugdbewegingsleven te Brussel dat ... bijna volledig gedomineerd wordt door de katholieke zuil”.

Het is niet mogelijk hier alle bijdragen te vermelden uit de tien delen van *Taal en Sociale Integratie*. Uitdrukkelijk over de Vlaamse Beweging handelen die van M. Deneckere over de houding van het socialisme tegenover deze beweging in de periode 1885-1914 (deel 1); van J. Muyldermans over de houding van

het dagblad *Le Soir* in 1944-1969 (deel 2); van R. Van Alboom en L. Jansegers over Waalse en Vlaamse Beweging vóór de Eerste Wereldoorlog (deel 6); van P. Van den Berghe, L. Wils en H. Van Velthoven over de taalwet-Van der Linden-Renkin van 1980 (deel 7); van L. Sieben over de periode na de Eerste Wereldoorlog en van L. Haagdorens over het Vlaams Actiecomité voor Brussel en Taalgrens in 1959-63 (deel 8).

Tenslotte vermelden we een aantal bijdragen over taaltoestanden of taalpolitiek van de overheid in het verleden. Van Paul De Ridder lezen we twee bijdragen over het taalgebruik in de middeleeuwen (deel 2 en 6); over het lager onderwijs in de Franse en de Nederlandse tijd handelen twee artikels van A. Behling en M. De Metsenaere (delen 2 en 6); de taalwetgeving met betrekking tot Brussel en de onderwijspolitiek van het gemeentebestuur, beide tot 1914, worden besproken in twee artikels van H. Van Velthoven (deel 4). Een schat aan gegevens dus — meer dan 3600 bladzijden! — vanuit allerlei invalshoeken. Wat nog te doen blijft is het interdisciplinair onderzoek of de synthese. Maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan.

Lode WILS